

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 125 (9499)

Пятница, май 31, 1974 чыл

1925 чылда түзүлгөттөгөн

Өрткө 2 көп.

Июнь 16 ССРЭ-ниң Дээди Сөвединге сонгулда хүнү

УЛУГ ИДЕГЕЛ

БАЙ-ХААН. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Эвилел Сөвединиң депутаттың кандидаты, партианың Тыва обкомунун бири секретары Григорий Чокуевич ШИРШИННИ Танды районунуң Бай-Хаак суурга сонгукчулар чымы-биле уткан. Хуралды партианың Танды районунун секретары Т. С. Тулуш ажыкташ, буюр-реттирген кижин — СЭКП районунун бири секретары Г. А. Заревичинге сөс берген. ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң сонгулдазына райондук ажылчы чоннарын белек-делин чугалааш, депутата кандидаттар Г. Ч. Ширшинниң ажыл-чорудулганын доктааш, сонгулда хүнүнө чонун төлөтпүс огуз даш бадылааш-кынарнын чыгыш кижин дег бээрине сонгукчуларын кыйгырган.

Наймысал — Кызылдың партия хооромунуң удурулганы-биле хоорайын албан, буюр-реттерин партия оро организациялар, сонгулда участуктары, агитпункттар болгаш өскө-даа куулаа олагалары сонгулда утуштур доктаамал ажылдап, чон ортузунга чорудар полкмасса-лык ажылды төвү кылдыр өдө бертигиниз.

СОРУК КИРИШКИН-БИЛЕ

ЭРЗИН. Дугун Эрзин суурга Националдар Сөвединиң сонгулда талазы-биле Тес-Хемниң № 684 сонгулда округуна ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаттың кандидаты Алдын-оол Сонович СОЯН-биле ужуражышкан хурал суур-нин сонгукчуларын белек илелкей-биле, ажыл-инчи байдалга эрткен.

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге сонгулда талазы-биле РСФСР-ниң сонгулда комиссиясында

Националдар Сөвединге Россия Федерациясында сонгулда талазы-биле округ сонгулда комиссияларының даргаларының хуралы майның 29-та Москвада болган.

В. И. Долгих-биле сонгукчулар ужурашкан

КРАСНОЯРСК. (СЭТА). Май 29-та «Красный завод» Културга башкында оруу-райың Левин сонгулда оруу-гуну сонгукчуларын ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Эвилел Сөведине депутаттың кандидаты СЭКП ТК-ның секретары В. И. Долгих-биле ужуражышканы болган.

К. Ф. Катусев-биле сонгукчулар ужурашкан

ГОРЬКИЙ. (СЭТА). Горький хоорайын ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Эвилел Сөведине сонгулда талазы-биле Автозавод сонгулда округу сонгукчуларын майның 29-та депутатка кандидаттың кандидаты СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катусев-биле ужуражышкан.

ССРЭ-ниң дээди Сөвединиң Президиумунда

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиуму хоолдуузулга шиктилериниң боттанга тур-рери-биле холбашкан элчин кыш айтырларын көрүп, күш-ажылчы маргалааларын өөрүтүү корум-чурумунуң дугайында дүрүмү болгаш өскө-даа чамдык айтырлар талазы-биле Чарлыктарын бажылаан.

Совет-Австри Чугаалажышкынар

Майның 29-та Кремльге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Колыгин биле Австрияның федералдык канцлери Б. Крайскиниң чугаалажышкынары болган.

Н. В. Подгорныйның Бруно Крайскийни хүлээп алганы

ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң Президиумунун Даргазы Н. В. Подгорный майның 29-та Кремльге Австрия Республикасының федералдык канцлери д-р Бруно Крайскийни хүлээп алган.

«ЛУНА-22» — УЖУДУУШКУНДА

Космос дегенини болгаш хүн системаның шиктилериниң программасын буюр-реттирген 1974 чылдың майның 29-та Москвадагы ИИ 57 миңулада Совет Эвилелдеги «Луна-22» дээр автоматтык станцияны салып үндүргөн.

ВЦСПС-тин шанналы

Күш-ажылды эртеме үндө-өлөшкө организаастар болгаш хол-биле кылдыр ажылдарын механизастарын шиктилерин айыр талазы-биле медийшикчери дээр 1974 чылда ВЦСПС-тин шаңналарын урудурун, туугунуң, тран-спортин харлаашканы болгаш хол-биле ажыл-агыйның буюр-реттерин бажылаашканы болган коллективтерине ВЦСПС-тин Президиуму тывыскай Чурттуң буюр-реттеринде болгаш организаастарына ийкейлик буюр-реттериниң ажылкы белидер талазы-биле уулу ажылдар чоруту-нуу турарын докталаа дем-делгестин.

А. А. Громыко — Сирияда

ДАМАСК. (СЭТА). Сирия Араб Республикасының уду-ручуларын чалааным буюр-реттериниң национал аймак чок чорук айтырларын талазы-биле дуула-шып, күрүне секретары Г. Киссинжердине ужура-шкан. Чоокчу Чоюн чүке таарыштырлаа айтырды, сирия-зрапа, фронтта шера-лдиниң чалаажырын соксалды дугайында чугула айтыртып чугаалажып көргөн. Соолу үе дүгүзүнаа болган харыла-жылга, чугаалажышкынар-нын түнелелде ол айтыртып демделгестин.

Чурт тарылганы доозуп турар

Чурттуң холжоттары болгаш совхозта-ры чакы тарылтаны доозурун кырында көргөн. ССРЭ-ниң Төп Статистика Эрге-леиниң сөөлү адындагы буюр-реттериниң 128,4 миллион гектарга тараан, бо дээрже планын 88 хуузу болуп турар. Тараа болгаш тараа-быы култураларын (кууруза чонка) 81,3 миллион гектарга тараан. Чурттуң чың талкы районна-рын тараажылары сөөлү чүс-чүс муң гектарга кызыл-тасты чаштырып турар. Кууруза тараа апырнын чаштырыла-ны ажып күөсеткен. РСФСР-ниң болгаш Украинаның ажил-агылары рис тары-рынның планын медийшикчине күөсеткен.

Июньнун үлүүнде

«Тыва көдө туду» трестин автобазаның чолочы бригадаларының аразыга тоску беш чылдын толдарычы чыныгы планын ошадарып доолур болгаш ажып күөсө-лөр дээр социалисттик чырыш 1974 чылдын баштайгы хү-неринден эгелеш калбарган.

ЧАА ЗАВОД ТУДУУ

«Тыва көдө туду» трестин № 62 механизастың кол-хозаның туудуруучу Кызыл чалында эрт-сөөк дала-нын буюр-рет чактаа туула-рын белеклек ажылдарын чорудуп эгелеш.

БЕЛЕТКЕЛ АЖЫЛДАРЫ

Хой ажылдар өвүрүң кол-хозтары, совхозу кыргыдага белеклек калбарган. 7 саны кыргыда пункттары июнь эгелде ажылдап эгелеш. Оларның бирээзи «Кызыл туку» колхозтук Сагы-Бажында кыргыда пункттуу бол чылдын апрельде туулу дооксан. Ола-ла бүгү пункту-ларга 180 электри хамчылар ажылдаар.

ӨШКУ КЫРГЫЛДАЗЫ ДООЗУЛГАН

Бай-Тайга райоңда «Тыва» совхозтук Кызыл-Дег салбы-рынның малчылары өшкү кыргы-дазы дооксан. Нитизи биле 8.510 өшкү кыргыда, 8.173 килограмм дүктү алган. Бир башка онаштыр 900 грамм болган. Сабалының өшкү кадарылары 6 тонна өшкү дүктү дужаар даалгазын 2 тоннага ажып күөсеткен.

САБЫРНЫН МАЛЧИНАРЫ БАГАЙ СӨӨС АЖЫЛДАРЫН ЭРЧИНДЕТТЕР

Шынар-ла, өшкү кадары чырыш буюру доолур доолур социалисттик хууалгын күөсө-лөр дээр малчылар оларын мемердеген, сугарылганын шикти тарыштырып келген. Ол эки түнелел берген.

САБЫРНЫН МАЛЧИНАРЫ ШИЧКЭН

Сабалының өшкү кадары-ларын аразында социалисттик чырыш Хертек Суге-Маа-дыр бири чырып алган. Тору-чүс баш өшкүн 101 анын доорутуру эгелеш, бир башка 1500 грамм дүктү кыргып алган. Ийги чыны Салчак Санду эгелеш. Оол күөзүзү Суге-Маадыр бир аңай, чүс грамм дүк чөтпес.

САБЫРНЫН МАЛЧИНАРЫ ШИЧКЭН

Сабалының өшкү кадары-ларын аразында социалисттик чырыш Хертек Суге-Маа-дыр бири чырып алган. Тору-чүс баш өшкүн 101 анын доорутуру эгелеш, бир башка 1500 грамм дүктү кыргып алган. Ийги чыны Салчак Санду эгелеш. Оол күөзүзү Суге-Маадыр бир аңай, чүс грамм дүк чөтпес.

САБЫРНЫН МАЛЧИНАРЫ ШИЧКЭН

Сабалының өшкү кадары-ларын аразында социалисттик чырыш Хертек Суге-Маа-дыр бири чырып алган. Тору-чүс баш өшкүн 101 анын доорутуру эгелеш, бир башка 1500 грамм дүктү кыргып алган. Ийги чыны Салчак Санду эгелеш. Оол күөзүзү Суге-Маадыр бир аңай, чүс грамм дүк чөтпес.

ССРЭ-нин Дээди Совединин депутаттарынын кандидаттары

Григорий Чоодуевич ШИРШИН

ССРЭ-нин Дээди Совединин Эвялел Совединге Кызылдын № 409 сонгулда округунун талазы-биле депутаттын кандидаты

Григорий Чоодуевич Ширшин 1934 чыла Тыва АССР-нин Эрзин районунун Нарын суурга аялы арааттык өг-бүлезинге төрүттүнгөн.
Эш Г. Ч. Ширшин бодунун күш-ажылы ажил-чорудуулазын 1950 чыла Эрзин районунун улус судунга секретарылап эгелээ. 1952 чылдан 1954 чыла чедир ВЛКСМ Эрзин районунун оргкомитетинин эргелекчизинге ажалдаан. 1954 чыла Совет Армиянын хүрээленинге албан эртери-биле келдирткен. Эш Г. Ч. Ширшин ийн чыл дургузуна Морен чеди чыл школанын башкылап ажалдаан. 1957 чыла ону комсомол ажилче база катал чоруткан, баштай ВЛКСМ Эрзин районунун ийги, ооң соонда бири секретариныга сонгулган.
1959 чыла Г. Ч. Ширшин ВЛКСМ Тыва обкомунун аппаратынче шилданип, пропаганда болгаш агитация кылдыгынын эргелекчизинге депштинген. Ол-ла чылын ВЛКСМ Тыва обкомунун бири секретариныга сонгулган. 1960—1967 чыларда Григорий Чоодуевич Ширшин ВЛКСМ Тыва обкомунун пропаганда талазы-биле секретариныга, ийги, ооң соонда бири секретариныга ажалдап турган.
Эш Г. Ч. Ширшин комсомолга ажалдап турган чыларда аныктарын коммунисттик кижизилдизинин херэне төлөтпүтүгү үлүг-хууун эмирден ВЛКСМ ТК-нин кежигүүнүнө кандыктап, СЭКП обкомунун биро кежигүүнүнө Тыва АССР-нин Дээди Совединин депутатынга, Дээди Советтин Президиум кежигүүнүнө сонгулган. 1967 чылдан октябрь айга ол партия ажилчына депштинген, СЭКП обкомунун пропаганда болгаш агитация кылдыгынын эргелекчизинге балдыктап. Бот-өөрөлдөгө-биле 1957 чыла башкы учурдашын, 1964 чыла СЭКП ТК-нин чынында партиянын дээди школанын дооскап. 1969 чыла СЭКП ТК-нин чынында нитилел эртемнер академиясына өөренип кирген, ону 1972 чыла доозуп, төмү өртемнеринин каныккалы деп өртем чыдазын чедип алган.
Академияны дооскаштын соонда, 1972 чыла, эш Г. Ч. Ширшин СЭКП Тыва обкомунун секретариныга, а 1973 чылдан июнда бири секретариныга сонгулган. Амгы үеде ССРЭ-нин Дээди Совединин VIII чымынын, Тыва АССР-нин Дээди Совединин III чымынын депутаты болуп турар.
Республиканын ажил-агый болгаш культура тургузуушкунун херэне база ажилчы чоңун коммунисттик кижизилдизинин үрү-түндөндиг ажил-чорудуулазы дээр эш Г. Ч. Ширшин «Хүндүлелди Демээ» орден-биле, «Эрес-мадырлыг күш-ажылы дээр В. И. Ленинни төрүттүгүн хунуна бээр 100 чыла демделгээр-биле», «ССРЭ-нин күрүне кызыггарын камгалаарына шылгаралы дээр», «Кур болгаш куруккан черлерин шилдээни алганы дээр» деп медальдар-биле шаңнаткан.
Григорий Чоодуевич Ширшин—ССРЭ-нин Дээди Совединин депутатынга төлөтпүтүгү кандылат.

Владимир Леонтьевич КУДРЯВЦЕВ

ССРЭ-нин Дээди Совединин Националдар Совединге Кызылдын Барынын № 647 сонгулда округунун талазы-биле депутаттын кандидаты

Владимир Леонтьевич Кудрявцев 1903 чыла Москва хоорайга төрүттүнгөн. Күш-ажылы ажил-чорудуулазын 1918 чыла хергелел кооперациянын системасына эгелээ. 1919 чыла СЭКП-нин хүрээленинге кирген. Сес чылдан дургузуна Совет Армияга албан эртерген.
1926 чылдан 1928 чыла чедир эш В. Л. Кудрявцев Днепростровск хоорайга партия ажилчы ажалдап турган. 1929 чыла институтка (Ленинград хоорайга) кирип, ону дооскап, 1933 чыла Коммунисттик интернационалдын курсо-мунун Чоон чүк Секретариатына ажалдап кирген. 1934 чыла Владимир Леонтьевичтин Совет Эвилендин Телеграф Агитациянын корреспонденцизи кылдып Японияга чоруткан. Оу үелен бээр журналист бооп, илдекейтлг болгаш үрү-түндөндиг ажил-чорудуулазын эгелээ. 1937 чыла ол Москвага элп келгеш, 1940 чыла чедир СЭТА-га харымсалгалык албан-дужалдарга ажалдап турган.
1940 чылдан 1945 чыла чедир эш В. Л. Кудрявцев Совет Армиянын хүрээленинге албан эртерген. Шеригден халашкан, 1945 чылдан эгелел, амгы үеде чедир «Известия» солдунун редакциясына ажалдап, дуржубалык болгаш совет номчуучуларга билдингир политиктин тайылбыр-лакты болуп турар.
Бодунун журналист болгаш хой-ниити ажил-чорудуулазын чыларында Владимир Леонтьевич Европанын, Американын, Африканын болгаш Азиянын дык хой чуртарына чорган. Эш В. Л. Кудрявцев хава-лаа чорана совет журналисттик азын белгиле туруп, совет улустун болгаш өскө-лаа чуртарынын улустарын тайып, демократия бот сооказым дээр демселсин ийн болгаш тоза тайылбырлап келген.
Владимир Леонтьевич Кудрявцев—ССРЭ-нин Дээди Совединин VIII база VIII чымыннын депутатынга сонгулган. ССРЭ-нин парламент бөлүгүнүн секретари, бодунун сонгуучуларын чыгарып шуудургу күсселин. Кызылдын база республиканын ажилчы чоңарынын ортузуна партиянын иштши болгаш аштактык политиканын илдекейтлг пропагандалап келген.
Төрөн чуртту мурнуна ачы-хамыязы дээр эш В. Л. Кудрявцев Октябрь Революциянын, Күш-ажылынын Кызыл Туу, Аза-чуртун дайыннын ийги чергези орденнери-биле, «Хүндүлелди Демээ» деп ийн орден-биле болгаш Совет Эвилендин медальдары-биле шаңнаткан.
Владимир Леонтьевич Кудрявцев—ССРЭ-нин Дээди Совединин депутатынга төлөтпүтүгү кандылат.

Уйнуку Сатовна МИНЧИТ-ОЛ

ССРЭ-нин Дээди Совединин Националдар Совединге Шагаан-Артынын № 656 сонгулда округунун талазы-биле депутаттын кандидаты

Уйнуку Сатовна Минчит-оол 1944 чыла Тыва АССР-нин Улуг-Хем районунун Чаа-Хөл суурунга малчын арааттык өг-бүлезинге төрүттүнгөн, партия кежигүүнү эвес. Алдыгы классты дооскап, мал ажалына кирген. Амгы үеде Уйнуку Сатовна «Найрал» совхозта хойжулап турар. Совхоз бугдургуленин ажалдап келген чыларында ол ажил-агыйнын экономикаын быжыгларын херэне төлөтпүтүгү салымшыкын кирип, чыл сангында-ла бугдургулеге белгиле көргүзүлгө-ни чедип ал, бодунун социалисттик хүлээлгелерин чедиптирпүтүгү күсселин келген.
Сески беш чыла чүс төрүүр хойга онааштыр ол 89 хураганын камгалап өстүрген, төскү беш чылдан үш чыларында чүс хойдан-на 77 хураганын алган.
Совет Тыванын 30 чылдан төлөтпүтүгү уткуур дээр социалисттик чарышка кирип, эш У. С. Минчит-оол хүлээлгенин дээр 1974 чылдан бири кварталында төрүүр чүс хойга онааштыр 100 хураганын алган. Ол чүгел бугдургулеге белгиле түнчелерин чедип ал турар эвес, харын хой-ниити ажилчыны илдекейтлг кирип турар. Совхозтун ажил-ишчилери ону ажилчы чоңар депутаттарынын Чаа-Хөл көдээ Совединин депутатынга сонгуп, анаа улуг бугдургал көргүскөн. Ол бодунун депутат хүлээлгенин ак сепкилтик күсселин турар. Сонгучулар-биле доктаамал харымсалгалык оларнын негелдеринге болгаш илдектеринге амынатыр болуп, күш-ажылы болгаш бугдургуленин сагыла-чурумун быжыглар талазы-биле хемчелерин ал турар. Бодунун ийел-политикти болгаш мергежилдин депсенин үрү-түндөндиг, республиканын эш дээр хойжуларын дуржулгазын доктаамал өөренип, ону шилдээнип ал келген.
Бугдургулеге белгиле көргүзүлгө база хой-ниити ажилчыны илдекейтлг кириптези дээр У. С. Минчит-оол СЭКП Улуг-Хем районунун, ажилчы чоңар депутаттарынын район Совединин күсселин, совхозтун парткомунун болгаш дирекциянын хундулел бижиттери-биле каш улаа шаңнаткан. 1974 чылдан бири кварталында чедип алган белгиле көргүзүлгө дээр республиканын Хундулел самбырагына кирген, совхозтун ажилчыларынын база албан-хаакчыларынын ортузуна улуг хундулелден.
Уйнуку Сатовна Минчит-оол—ССРЭ-нин Дээди Совединин депутатынга төлөтпүтүгү кандылат.

Хүлер-оол Иргитович КОНГАРЖАП

ССРЭ-нин Дээди Совединин Националдар Совединге Бай-Тайганын № 648 сонгулда округунун талазы-биле депутаттын кандидаты

Хүлер-оол Иргитович Конгаржап 1948 чыла Мөнгүн-Тайга районунун Мөгөн-Бүрүн суурга малчын арааттык өг-бүлезинге төрүттүнгөн, ВЛКСМ кежигүүнү.
Бодунун күш-ажылы ажил-чорудуулазын Х. И. Конгаржап 1966 чыла Мугур-Аксы ортумкы школанын сески класын дооскап эгелээ. Ол баштай «Мөгөн-Бүрүн» колхозка дузалык каларчылап кирген, ам ол улуг каларчы болуп ажалдап турар.
Эш-өөрүнүн дузаына даянып, оларнын дуржулгазын кызымак шилдээни алдышкан, анык малчын районда мал ажалын мурнакчыларынын бирээн апарган. Ол чыл сангында-ла бугдургулеге белгиле көргүзүлгө-ни чедип ал, хураган алып болгаш дүк кыргыш талазы-биле планнын даалгаларын амыр күсселин келген.
Мал ажалдакчаларын Бүгү-эвилел социалисттик чарышка киришпешкан, Х. И. Конгаржап беш чылдан дуржу чымына төрүүр чүс хойга онааштыр 103 хураганын камгалап амыр деп белгиле хүлээлгени алган. Бо хүлээлге ам чедиптирпүтүгү күсселин, мурнакчы хойжуун берген сөзү ажил-херээ-биле карышпайн турар. Бодунун кызымак күш-ажылы-биле ол чүгел колхозчуны эвес, харын районун хой ажилчы херэнеги үлүг салымшыкын кирип келген. Хойну бодунун чедиптирпүтүгү хандылар болгаш малчыларнын боттарынын күжү-биле кажээ-хоранын септел амыр талазы-биле он дуржулгазын Мөнгүн-Тайганын хойжуларынын ортузуна калбаа-биле илдептерилп турар.
Х. И. Конгаржап хой-ниити ажилчыны илдекейтлг кирип турар. Ол ВЛКСМ районунун кежигүүнү, ажилчы чоңар депутаттарынын район Совединин депутатынга ийн улаа сонгулган. Районун комсомолуларын болгаш бугу-ле ажилчы чоңарынын ортузуна улуг хундулелден. Бодунун политикти билин болгаш мергежилдин депсенин шуудургу бедилип, экономикаын өөрелгенин системасында чүтүкдүгү күзел-биле өөренип турар.
Төрөн чуртту мурнуна ачы-хамыязы дээр Х. И. Конгаржап «Күш-ажылы шылгарал дээр» база «Эрес-мадырлыг күш-ажыл дээр, В. И. Ленинни төрүттүгүн хунуна бээр 100 чылдан демделгээр-биле» деп медальдар-биле, ВЛКСМ Төп Комитетинин база Тыва АССР-нин Дээди Совединин Президиумунун Хундулел бижиттери-биле шаңнаткан.
Хүлер-оол Иргитович Конгаржап—ССРЭ-нин Дээди Совединин депутатынга төлөтпүтүгү кандылат.

Михаил Лупанович СИТНИКОВ

ССРЭ-нин Дээди Совединин Националдар Совединге Каа-Хеминин № 649 сонгулда округунун талазы-биле депутаттын кандидаты

Михаил Лупанович Ситников 1946 чыла Красноярск крайнын Ирарис районунун Малые Кныши суурга таранын өг-бүлөгө төрүттүнгөн. 1972 чылдан бээр СЭКП кежигүүнү.
Күш-ажылы ажил-чорудуулазын М. Л. Ситников 1960 чыла Каа-Хем районун «Коммунистическ орук» колхозунга механизатор бооп эгелээ. 1965 чылдан 1967 чыла чедир Совет Армиянын хүрээленинге албан эртерген. Шеригден хавакып үнгөш, бодунун колхозунга келгеш, база-ла тракторист, а дужут ажалдазын ийн үеленде комбайнчил ажалдап келген. Күш-ажылы анык, мергежилдин депсенин бедиленгелге чүтүкү болгаш шуудургуу амгы үелен келгеш ажил-агый техниказын ийн шилдээнип алынгана дузалан, ол ам калбак мергежилдин механизатору апарган.
Эш М. Л. Ситников бодунун бугу-ле күжүн болгаш билин төрөн колхозчун экономикаын быжыгларынга, черин болгаш көдээ ажил-агый ажилчаларын когумчалык ажаллаарына, мурнакчы технологиянын шилдээлдеринге берип, ажил норманын доктаамал амыр күсселин келген.
Анык тараажы чүгел бодунун колхозчуларынын эвес, харын районун бугу-ле ажилчы чоңарынын ортузуна ат-алдарлык болгаш хундулелден. Ол ийде хундулелден эрес-шудургу, мога-шылга билбес күш-ажылы-биле чедип алган.
Ол чүгел бодунун кызымак күш-ажылы-биле эвес, а харын хой-ниити ажилчыны илдекейтлг кириптези-биле база сурагылап турар. СЭКП районунун биро, база бодунун колхозчунун баштаар черинин кежигүүнү болгаш районун база колхозчунун ажил-ишчилеринин ортузуна улуг кижизилдиге ажилчы чорудуп турар.
СЭКП районунун бөрөзүнүн шилдирлерин, анаа чугаалашкан чүгел айтирыларын бодунун ажил-ишчилерин ортузуна билдингир болгаш солун кылдыр тайылбырлап берип, ол айтирыларын күсселин чедип амыр дээр кызымак ажалдап турар.
Коммунисттик партия болгаш Совет чазак оң кызымак күш-ажылы беди-биле үнелээ. Бугдургулеге белгиле көргүзүлгө дээр М. Л. Ситников Күш-ажылынын Кызыл Туу орден-биле бээр «Эрес-мадырлыг күш-ажыл дээр, В. И. Ленинни төрүттүгүн хунуна бээр 100 чылдан демделгээр-биле» деп медаль-биле шаңнаткан.
Михаил Лупанович Ситников—ССРЭ-нин Дээди Совединин депутатынга төлөтпүтүгү кандылат.

Партийки амыдырал КОЛЛЕКТИВТИН ДАЙЫНЧЫ ОРГАНИЗАКЧЫЗЫ

Материалдыг кежикти шуут-ла бугдур турар черлерде партордуктер ийна коллективтин дайынчы эвес болгаш бугу ажил-херектин организакчызы база башкарыкчызы болуп, Бистян районун партия организакчыларына шылдир партордуктер база бар. Илдекейтлг бирээниче «Чаа орук» колхозта доозуп коммунист Союз Ойду улугура партордукту хамдарынттырып болур. Ийна сес коммунист бар, оларын ажил-херектин шилдирлиги участоктарында быжыгалаа.
Мында партордукту хуралдары ий сангында эртин, бригаданын болгаш коммунисттер ажил-амыларынын тозаб хан эи чугула айтирыларын чуугалдыгы турар. Партордукте партийки хуралдарын кижизилдикти ролон, депштин шилдирлиги участоктарында быжыгалаа.
Күш-ажылы бугдурткүлүп бедилен, ажил-херектин үрү-түндөндиг хойжуларын билгел мелептеринден хамдар-жар деп чүвени барымдалаап, партордук ийна коммунисттерин, кежигүү эвес актирлерин өөрелгезин организакчыларына үлүг кичээлгенин салган. Анаа зооветеринариянын көдээ ажил-агый экономиказы өөренип школанын организакчылары болуп турар. Чижээ, Чоон-Темчикте «Октябрь 30 чылы» колхозта Хеймерек биле Аж-Хээ Ондарларын республиканын комсомолчуларына болгаш аныктарына кытырып леткөөн харын чагага бригаданын өмүндөндиг комсомолчулар Чап-оол биле Анна Шулуудар ат салган, улам эки ажилчыларын хүлээлген. Олар сөзүн элөөн, төрүүр чүс хойдан-на 103 хураганын алган. Өг-бүлезинин эези Чап-оол Шулуу элөөр болза, а Анна Шулуу бергелерге бичи-лаа торулбайн, амгы үеде 380 амыр хойну чааскан каларышкан шуудургу ажалдап турар. Бодунга-хандыгыра ажил-херекти белгиле харымсалгалык көөрүнүн бир үлөгү-чижээ ол-дур.
Төскү беш чылдан тодарыкты дурткү чымында 100 хойга онааштыр хураган амыр хүлээлгенин билгел амыр күлөөлгө, а бир баш хойдан 2,3 кү күтү алдырын планнап турар. Нийтинин малынга четчи чедип белгеткээр, хойнун чайгы сейритилгенин сериин оттуу тайгаларга организакчаар кынагалаашкына бугу белектели Октябрь 1-нин бетинде бугу доозар сорулганын бригадала салган. Ону ийна партия бугулууну дуртуулазын-биле күсселин болур аргалар билгелалаа бар. Ийнарга партия болуу ажил-ишчилерин күжүн социалисттик хүлээлгени күсселинче, совет Тыванын 30 чылдан төлөтпүтүгү үрү-түндөндиг мобилизаап, коллективке организакчы болгаш политикти ажалын стилин болгаш арганын улам сайыраггайжылар дээр ам-лаа шуудургу ажалдаар ужурул.
С. ОНДАР, СЭКП Эрзин районунун организакчы кидизинин эргелекчизи.

БЕДИК ОРГАНИЗАСТЫГ ДООЗАР

Аныктарын бугу-ниити ортумак өөрелгезинге Боттанымдар сорулганы күсселин дээр 1973—1974 өөрелгеге чымында партия, совет органнын кичээлгени-биле бистин республиканын улус өөрелгеге ажалдакчалары, школа коллективтери эвез эвес ажилчылары кылган.
Республиканын ниити билгиле школаларын четкизи ортумак өөрелгенин Боттанымдарына чымында таарымчалык апар чылар. Ортумак школаларын саны өзүп, эвез сан өөреникчилерин, материалдык баазаны кошкан школаларын саны кызырылган. Ам бисте 66 ортумак, сес чылдан 70, 25 өгө школа бар. Ийна 57396 школаны өөрелгеге чымынын эгезинде өөрелгеге хаара туттулган турган. Школаларын өөрелгеге хаара тууларынын планы күү септинген.
Сес классты 5160, ону 2400 өөреникчи доозар. Доозуучуларын эвезам дужааларына таарымчалык байдалы тургузганы чугула. Катап-ташкынын канчаар чорудуп турарында школаларын эвезамнерин эки дужаалы улуг хамааржыр. Ынчангап, чүчү-лаа мурнуна, башкы бугуру өөреникчилеринин өөрелгеге чымынын дургузуна кошкык шилдээни алган темаларын тодараткан, анаа хамаарышкан консультацияларын организакчаар апар.
Ооң-биле кады доозуучулар ортузуна моон сонгаар өөрелгенин кава уламчалар дугайында ажалды чорудар херек. Сески класстарын доозуучуларын күлүү 9 класстарга өөренип ужурул. Чүгел дээр өөренип эртемни чедип алырынын кол баазаны ниити билигнин ортумак школалары бооп турар. 1974—1975 өөрелгеге чымында чүгел 9-ку класстарга 60 чымын сес класстарын доозар 4100 өөреникчилерин хүлээп амыр планда кордуген. Ортумак школа бугуру бодунун деис-кээрине 8 класс доосканнарын 80 хуузулдан эвез эвезин 9 класка хүлээп амыр ужурул.
Тывада 8 классты доосканнарын хүлээп алгаш, ортумак билгил берип болур өөрелгеге черлер чымында өөрелгеге чымында 810 икжини хүлээп амыр, элээ каш ортумак өөрелгеге черлер 10 класс доосканнарын хүлээп алгаш, Ынчангап 8 класс доосканнарын хой кезин ниити билигнин ортумак школаларына хүлээп амыр деп чүвенин ужуру ийна. Нияташкынын профессионал-техникти өөрелгеге черлеринге 8 класс доосканнарын моон сонгаар хүлээп алырын болдуруу.
Өөрелгеге-кижизилдиге ажил ханы анализтел, оон түнчелди школа коллективтеринин хуралдарына чуугалажып көргөш, өөрелгеге-кижизилдиге ажилчы чедир өөрелгеге чымында улам ажиждеринин хемчелерин ажалдап кылар херек.
Аныктарын өөрелгезинге кичээлгенин күштелдирер үе келген. Эртин турар өөрелгеге чымында Каа-Хем райкууском (даргазы эш К. С. Очур-оол), Тапты райкууском (даргазы эш К. М. Ак-кыс) ажилчы аныктарын өөрелгезинге кошкык кичээлгенин салган. Бо ады кирген болгаш өскө-лаа чамдык районнар аныктар өөрелгезинин планын күсселин шылдаан. Каа-Хеминин Бүрүн-Хемде, Бин-Хеминин «Саян» совхозта кежикти школаларын консультантулары ажилын сонаткан турда, ийна райкуускомнар, оларнын улус өөрелгеге килдистерин кандыг-лаа хемчелерин албайн келген. Шах ийдег чет-пестерин чаз өөрелгеге чымында болдурбас дээр чогуур хемчелерин амыр херек. Аныктары өөрелгеге дугайында онаалданы райкуускомнар колхозтарын, совхозтарын, бугдургулелерин болгаш организакчыларын, ийна Советтеринин удуруткучулары чедир турар ужурул.
Анык ажалчыларын шилдир-макталга киирелде база мергежил разрядын бедиленде оларын ниити билин кежээки школанын ламчыштыр кандык бедилип турарын база барымдалаап көр деп ССРЭ-нин көдээ ажил-агый, тогул дээр өскө-лаа министрстволарын дужаалы бар болгай. Ол айтишкынын чаз өөрелгеге чымында калбаа-биле ажалдап, анык өскөн ажилчынын түнчелди үндүрелде оларын ниити билин бедилип турары-биле холбаар херек.
Келер өөрелгеге чылы башкыларын ортузуна аттестация чорудар ажалды ажалдырынын чылы болур. Бо айтирык талазы-биле тускай доктала хүлээп алынганы. Ону барымдалаап, республиканын аттестация комиссиянын тургускап, ажалды чорудуп эгелээр апар Чүчүн-лаа мурнуна, күш-ажыл дептерлерин чурумчулар дээр, школа директорлары, улус өөрелгеге килдистер ажалды доп-доран эгелээр ужурул. Дээр артем чедип албаан башкылар башкы институттарыне бот-өөрелгеге-биле өөренип кирерин дарий шилдирлээр чугула.
Аттестация башкыларын ажилынын түнчелди ажиждеринге улуг ийдег бээр. Билин бедиленде, ажалынын түнчелди багай, хой-ниитинин коорум-чуруун үрээр башкылар чоруту улус өөрелгезинин шугумунда ажалдаар апары чуугажок.
Д. ОНДАР, Тыва АССР-нин чырыдышкын министри.

Таңдыжылар — тайбыңның херээнге

айын чаралам.

Тайбыңның Совет фондузунга дузалаар район комиссиянын ол хуралына чугаалашкан айтырылганы — бүгү делегейин тайбың талааачыларынын шимчөшкенини 25 чыл болган оюбиле холбоштыр республикага чаралам тайбың болгаш найралдык айын Таңды районга эрттирери болгаш тайбыңның Совет фондузунга дузалаар район комиссиянын соругалары болган.

Район комиссиянын кезигүүнери — райовда «Билгит» нитилеленин даргасы А. М. Сыч, райукусокмуну културга кидизинин эргелекчи В. Ф. Романенко, СЭКП райкомунун аймак-дочканын Д. И. Салгытына, райондук ыш аймак-дочканын начальниги И. А. Романенко, кино чети-кенин директору М. Д. Полющев — болгаш окселер-даа тайбыңның болгаш найралдык айын районга эки эрттирер дээш, ук планы

кусселерини аргаарын айтышкан: — Тайбыңның херэ дээш көдө ажил-агымның бүгү адыралында эртем-култура болгаш өскөдө хой-ини ажилдарына таңдыжылар базала адын ыкпас—деп, сорук кирген чугаалам тургулаан.

Тайбыңның болгаш найралдык айын эрттирер талазы-биле хуралдык хулаас алган планында солун чуудар хой. Бай-Хаак, Чедер, Межегей, Элегес, Кочетово суурларын болгаш Хову-Аксынын култура бажыдарына тайбыңга болгаш улустарын найралына тураскааткан тус-кай кезээрин, ымаарга бүгү клубтарга, кызыл-булуңтарга, агитшуктуларга, бригада бажы фирма төптөргө лекция, беседалары болгаш өскөдө лекциялар кылып көрдүргөн. Бүгү делегейин тайбың талааачыларынын шимчөшкенини 25 чыл болган оюбиле дугайында байыраадыг хуралды Көдөз аймак-агымның дуржууга

станяанынга эрттирер. Бай-Хаактын «Дүжү» аттыг агитшуктубригады тайбыңга болгаш улустарын найралына бараалгатуучу тускай концерт белектер көргүскөн, оң кириген акша-хорөңгизин тайбыңның Совет фондузунче шилчелер кылдыр шиптирээш. Ынчаарга библиоте-каларга тайбың болгаш найрал дугайында, СЭКП-ниң болгаш Совет чазактын ленини даштык политиказынын база тайбыңның Совет Программанын амдыралга чайындыр боттангы турарын дугайында ном-дептер-лерин делегейге организаастаар.

Тайбың болгаш улустарын найралына тураскааткан бо чуудалар район комиссия партига организаацияларын удуруталазы-биле комсомол, профсоюз организаациялары болгаш култура албан черлери-биле кады эрттирер. Совет Тыванын 30 чыл болур алдарыг оюнга бараалгандыр республикага эртин турар уран чүүа

корулганы байырагына болгаш ону бедик дем-искил эрттирерине тайбыңның болгаш найрал-дык бо адым билиг болуру чугаажок. Чаа дайынын болурун, улустарын аргани-га эл-найралды тургузары, үптө-тонор болгаш күштө-тургузар чорукту соксадыры дээрге чо-гум-на бистиң эң дээди күзөл-сорууга-ым-тыр дон В. И. Ленинни чыгырлары тайбыңның совет Программаны амдыралга чырыкыландыр боттандырыр турар. Делегейин тайбыңга шим-чөшкөдү күштөри ону магада-биле болгаш байыраа-биле көрүп турар. СЭКП-ниң XXIV съездинин хулаас алганы тайбың Программ-ыска чоругаларын бис. Совет кижилер тайбың-ның болгаш найралдык ленини туугу тилел-гели-биле бедик тууду оруу олурары бо-дур! Тайбың болгаш найралдык күзөр кижилер делегейде хой. Бистер оларын муруну оду-рууна бис. Бистер — база-ла интернационал-чылар болгаш патриотчулар бис. Тайбың бистиң ажил-инчи холдарымыста. Тайбыңның херэ дээш таңдыжылар база-ла мылар сорук күзөлдүг чурттап, ажилда туралар. Д. ЧАДАМБА, чогаалчы, тайбың камгаламын Тыва комитетинин харысалагы секретири.

КЫЗЫЛДА БАШКЫ ИНСТИТУДУ

А. С. Пушкинге тураскааткан

Кызылдың башкы институту 1952 чылда ийи чыл хуусаалыг кылдыр амыттыган. Ынчал чүте 96 студент, 17 башкы бар турган. 1956 чылда 5 чыл хуусаалыг кылдыр шимчөө болгаш дээди эртемниг башкылары белектер өгөдөн. Оон бээр 2300 ажыг дээди эртемниг, 600 хире дооспаан дээди эртемниг башкылары республиканын школаларына белектер берген. Амгы үеде институтта 1720 студент өөренип турар. Оларын 820-и шугут бодуна дорт өөренигеле хаара туттунган. Башкы кадрларын саны 92. Оон иштиле 25 эртем кандидаттары, 1 доктор бар. Чүте бо чылын бенин 4 башкы кандидат чыданы камгалап алганар. 12 башкы кандидат чыда-ды камгалаарына белектерин турар. Келер үеде башкы-ларын теоретиктиг болгаш практиктиг белектерини шы-нары чыл келген тудум экиниг орап.

Өөренип турган үеинде студенттер школаларда өөренил-ге-кижизиндегилер ажил-биле тапкыл, кичээл эрттирерини арга-мергеженин шиптээди алыр практиканы эртин, чыгы үеде пионер лагерлеринге вожатыйлар, кижизиндик-лер, спорт инструкторлары, уран чуу удуртукчулары бооп амытпап туралар. Тергени эки өөренигелегил студенттер ленини болгаш бедиктеп стипендияны алыр. Социалистиг чарышты тилекчи болган бөдүк чурттуу уагт төв хоорайларынче институт мурунда экскурсиялар чыл санын-да чачыла болган.

Институттун башкылары болгаш студенттери хоорайын, республиканын политиктиг, ажил-агым, хой-ини амы-дыралынын идепкейлиг киржикчилери. Институт коллектив дүжүт ажаадыгачы чылдык-на киргеш.

Институттун доозукчулары Б. Социалистиг Күш-Ажылдык Маалыры С. С. Тамдын-оол, РСФСР-ин болгаш Тыва АССР-ин школаларын алдарыг башкылары В. Д. Прокопьева, С. М. Содулам, З. С. Куулар, А. А. Оюн болгаш хой-хөй мурунчы башкылар, партия, совет ажилдакчылары бар.

Институттун материал-техниктиг баазаны чыдаан чыче быжыгып, байып орап. Кичээлдэр ийи үш-үш кат бажынар, 500 ажыг студенттер чурттаар беш кат чуртталга бажыны база бар. Физика-математика болгаш биология-химия факультеттеринин 750 оуруттук бажынын тулау улаваас өгө-дээр.

Х. АЛДЫН-ООЛ, институттун ректору.

ЧУРУКТА: филология факультетинин ийги курсчулары лингофон кабинетинде. А. СОДУНАМНЫН ФОТОЗУ.

ЧУРУКТА: тыва филология кафедрасын эргелекчи эртемниг доктору Ш. Ч. Сат лекцияга белек-кешип ор.

Ю. ХВОРОВТУН ФОТОЗУ.

ЧУРУКТА: физика-математика факультетинин дөрткү кур-туу лениниг стипендиат В. Хөвөсмей конференцияда иле-кеж вомчуп тур.

Ю. ХВОРОВТУН ФОТОЗУ.

БИСТИҢ ФАКУЛЬТЕТЕРИВИС

Институттун филология факультетинде орус болгаш национал ортумак школаларга орус дыл, литература база тыва дыл, литература (5 чыл өөренип) башкыларын белектер турар. Факультетте орус, даштык дылдарын, тыва филологиянын, орус болгаш даштык литературанын кафедралары бар. Ол кафедраларын айым-биле 30 башкы амытпап турар. Оларын арасында Н. К. Крутская аттыг мезгилдин элекциячы, филология эртемниг доктору тыва филология кафедрасын эргелекчи Ш. Ч. Сат, тыва школаларга орус дыл-дык өөренигеле пионерини авторлары педагогика эртемниг кандидаттары, доценттери Э. И. Коптева, Р. Р. Бегай, директору кафедрасын эргелекчи, РСФСР-ин журналист завязинин кезигүүчү филология эртемниг кандидаты доцент М. А. Халахан, төөгү эртемниг кандидаты Г. Н. Курбатский, институттун эртем ажилын талазы-биле проректору фило-логия эртемниг кандидаты Д. С. Куулар, даштык дыл кафедрасын эргелекчи филология эртемниг кандидат-ы А. А. Романенко, орус эртемниг кандидаты Т. Н. Фомина оларын алдары-ла башкыларын эртем, мергежилниг шынары билине бер.

Факультетте 340 хире оол-дар, кыстар интрелет көжүл-дезини педагогика талазы-биле эртемниг кады дыл болгаш литература талазы-биле тускай билгилерин чыдап ап турар. Оларын 150 хирези экзаменерин чүте «4», «5» делегейде дужалап турар. Факультеттин 9 бөдүк үс хуу өөренилгелер. Оң-биле кады тыва, орус дылдар, литература, башкыларын методиказынын талазы-биле 13 эртем бөлүмнеринде хой-хөй студенттер хандыкшы-лыг кичөөдө, эртем ажилы-на күжүн шепен туралар.

Филология факультетин институттун хой-ини амыдыралында көкүчү чыдап турар. Факультеттер арасында социалистиг чарышты тилекчи-нин. Кадрлар азы-биле орус болгаш тыва дылдарга совет болгаш даштык поэзияга, найралга тураскаат-каны солун кезээлер үргүзүп болуп турар. Културалык уран чүдүлдү, улус өөренил-генин кижилери-биле студенттерини ужуражылганын «Ак-хөк отуштары» чаңыг болу берген онза со-лун. Орта чогаалчылар, композиторлар, чуррукчулар, арти-стер дээш ичм келбес дээр. Студенттеринин Чөлөшө аттыг агитбригадына көдөз суурларга уаза-ларак кон-церттиг үнүп, школалар-биле харылааны тулап турар. Фа-культеттин студенттери Аб-а-

нан, Даг-Алтай, Ровно пед-институттарынын студенттери-биле сырый харылаалыг, аал-дап барып, база боттарына оорган аалчыларын хулаас ап турар. Факультет чыл санын-да 75 оолдар, кыстарын ху-лаас ап турар.

Физика-математика факультетинде ортумак болгаш сес чыл школаларына физика, математика, астрономия, черчеин башкыларын белектер турар. Институттун амытпагыны эргелекчи баштайгы хүнүндө эгелеп ажилдап ап факультет, институттун эң улуг факультет. 1956 чылда 64 студент, 6 башкы болгаш арасында наптыс кандидат) тургалы-биле 60 хүнерин демир аргак-жаж. Ам физика-математика факультетинин чүте хүндүсү-гү салбырында бээр 420 хире кижин өөренип турар. Чылдык на 100 кижин хулаас ап турар. Факультеттин кафедраларында 30 ажыг башкылар бар. Оон иштиле 8 башкы эртем аттыг болгаш чаламык бооп турар. Х. О. Ондар, С. С. Салчак, А. В. Наботов, М. Г. Соколов дээш шимчелтиг физика-математика болгаш педагогика эртемниг кандидаттары студенттерин физика, математика, орус эртемниг башкыларынын талазы-биле эртем ажилы башкылары турар. Институттун доозукчу-лары Х. М. Саая, Ю. А. Хворов, Р. Т. Самсолова, Н. Г. Попова, З. Д. Монгуш, Л. А. Сат болгаш өскөдө-дө бедик мергежил башкыларынын оудурууда кирген. Факультеттин башкылары бедик мергежилди, бодунун эртемни долу болгаш эки билир, хой-ини амыдыра идепкейлиг специалистерни белектер дээр бүгү күжүн салып турар. Физика-математика факультетинин өөреник берге, ыналза-да солун болгаш политиктиг калбак билирлери бээр, эртем-техника-хой чедикширини-биле тааныштырар. Механиканын, молекулярнын физиканын, электростатиканын, оптиканын, электродинамиканын, физика тускай практиканын лабораториялары үениг иле-делгелер дүүшкен электрондук секундометрлер, осциллограф-тар, чыбыс болгаш бедик чыгыр-гының генераторлары, ла-зерлер, саналгачылар-биле дүрттинген. Ыш болгаш демир-ларда ажилдар Мастерскаяларда станоктар, терекселдер чегир.

Бо чылга чедир физика-математика факультетин 507 кижин дооскан. Олар бистин чоругаларымыс болуу. Олар-дын арасында башкы ажилы-ны мастери, шугуру күш-ажылы дээш азыктан орден, мезгилдери-биле, ал-дарыг башкы деп хүндүгү аттар-биле демдегелешер кызы хой. М. Х. Чымб

(башкы ундисезинин дирек-тору), В. Д. Шогжал (Тоора-Хем ортумак школазынын директору), В. Ф. Клоштин (Кызылдың ажилчы амык-тарын № 1 школазынын директору) оларын адаас аргак-жаж. К. И. Ярославцева (Кызылдың № 7 школазына башкы), Л. Н. Демеская (Кызылдың № 15 школазы-нын өөренигеле эргелекчи), Т. Д. Оржак (Чааананын № 1 школазынын өөренигеле эргелекчи), В. Я. Флимонов (Кызылдың № 3 школазынын директору), А. В. Фунткова (башкы ундисезинин башкы-ы) болгаш өскөдө-дө кызы-мак күш-ажылы-биле факультеттин доозукчуу атты бедик эдилеп чорутурлар.

Биология, химия факультетин чылдык-на 25 оолдар, кыстарын хулаас ап турар. 5 чыл өөренигенин соода олар биология, химия эртемниг башкылар эртем чыдап аар-дар. Факультетте дуржууга болгаш эртем кандалдык чыдамы башкылар ажилдап турар. Лаборатор-практиктиг болгаш өскө-дө күчөөдөр эки дериттинген химия, ботаника, зоология кабинеттеринге эртин турар.

Часкы, чыгы үелерде биология, химия факультетинин студенттери Тыванын бүгү девискээригези азы өзү амыдыра чараш чурумдадыр ачкыда институттун бостан-ныкына дүргит амытпап болгаш үнүп өөренип талазы-биле соаун практиканын үнүп, гербарийлер чымы, бодунун амыдыра дымшанын ап туралар.

Оон-биле кады институтта хой-ини мергежилдерин факультет ажилдап турар. Ында танчы, ыры, чурук, режиссер, дирижер, улустуң хөгжүм херекселдерини ор-кестринин, чурук тырттыра-рылыг болгаш өскө-дө сал-бырларында Кызылдың уран чүүл уюлшисинин, Республиканын улусчу чогаалдыг бажыларын, Кургане филар-мониянын бедик мергежил-диг специалистер башкылар турар. Агитация-пропаганда шугумуна лекторлар белек-көөр амык лекторлар школа-зынга лекция номчуруунун, оларнын мергежилди «чажы-тарын» чыдап ап болур.

Бодунун амыдыра башкы ажилына, совет койуң өзүп орап сагаланы кижил-деринге, бастия нитилелди улам ынай сайырагайла-дып, чымыдарына тураска-дык сагалары чалан тур бис!

К. МАРТ-ООЛ, Х. ОНДАР, Г. НИКОЛАЕВ, факультеттин деканары.

ЭРТЕМЧЕ ЧҮТКҮЛ

Башкы институтуна өөренип кирген оолдар, кыстар боттарынын сонугралынын, күзелдин аайы-биле яаы-бүтүр эртем-теоретиктиг болгаш практиктиг ажилы-на киргеш. Чыл санында эртем-теоретиктиг конференциялар эртин, ой-өлдү институттун «Эртем делегейлер» дел ном үстү турар. Эртем делегейлеринин студенттеринин башкылары үениг шипчел ажилдары паразит-чылар, эртем-теоретиктиг конференцияларга башкыларын удуртудуура-биле студенттерини кымыл чорутууш минчелдеринге тураскааткан лекциялар болгаш дыңдадырлар номчутурар. Бо чылдын бооп эртем эртем-теоретиктиг конференциянын марксизм-ленинизм, педагогика болгаш психология, физика, математика, орус болгаш тыва дылдар, чоңуу аас чогаалы, биология, химия болгаш өскө-дө секцияларына 110 ажыг илеткелдер номчутууш-тыг делегейде-де студенттер эртем ажилына кайы хире калбак хаара туттууш-тыг херекчилик бар.

Дөрткү күрөчү С. Алай-

оолдун «Социализм үеинде эртем-техниктиг депшигениң экономикаын амык-дуузаы» деп, үшкү курстун студентизи О. Дамчинов «Национал башкы интернационализм чаңды-ларын кижизилдер», дөрткү курстун студентизи Б. Хөвөсмей «Атомдан бичи-нарлар» деп, бешкү курсу Н. Лаппоавалы «Алдан-маңдырларын ирлар» деп (марксизм-ленинизм ирларын ирлар азыктаган), Н. Путищевтиң «Тываның муруну-чөөн чүтүңдү күш болгаш бичи дүргит амыттары» деп, «Убса-Нур ылайлаанын чорутууш үч-күмүктү тургузуу» деп, үшкү курсу В. Чааананың бо чылга эртем-теоретиктиг конференцияга номчаан илеткелдерин аларга-ла эртем-теоретиктиг конференциянын марксизм-ленинизм, педагогика болгаш психология, физика, математика, орус болгаш тыва дылдар, чоңуу аас чогаалы, биология, химия болгаш өскө-дө секцияларына 110 ажыг илеткелдер номчутууш-тыг делегейде-де студенттер эртем ажилына кайы хире калбак хаара туттууш-тыг херекчилик бар.

СПОРТЧУ АМЫДЫРАЛ

Кызылдың башкы институттун спортчу дери-жерекселдерин, азы, кабинеттери хоорайда дээрлерин бирээ. Хостуг хурештин дорт, самбога ийи, тыва хурештин бөр бөдүлүгенин белектери бис бистин монголерины оонагай чоругалары. Кызыл спорт хевирлерин хаак болгаш коньки талазы-биле башкы чөтүр сангыг, азы шынар-лыг херекселери бар. Эки дөрттинген спорт залына волейбога, баскетбога, гимнастикага кичөөдөр болгаш секциялар чөдө совоас. Мөгелер белектер биче аал база бар. Чинг, аар атлетика-нык хаак, национал спорт хевирлеринин (хуреш, күштүн халымы, бурит, хуреш, ча адыры), шымыралын секция-лары доттаамал ажилдап турар. Чаа өөренигеле чылдында оларга хоней болгаш боодал-га секциялары немээр, боодалга шугун дериң тургузары көрдүнгөн.

Институттун спортчулары хоорайын болгаш республиканын мергилдерины ургүдүп кирген келген. Хостуг хурешчелер, самбочулар 1974 чылдың республика чемпион-нары, а бистин теннисчелери-вис, баскетболуларымыс, хол-бөмбүкчүлери чөмшоптар.

деп бедик атты чыңыс удаа аяс ап келген. Бо чылдын бистин самбожуларыныг чаңында-да аштырышынга таварышпаан. ССРЭ-ниң спорт мастери деп атты чаал-лан алган баштайгы тыва мөгө О. Ондар, спорт мастерини кандидаттар В. Кара-Тонуг, А. Куудан, Н. Монгуш, Э. Ефремов, республика чемпиононары Л. Садакова, Ф. Кааачко, В. Маньева, С. Филатова, Е. Шинков, А. Даясов шынар спортчулар институттун чоругалы апарган.

Спортта хандыкшыдыгтарыны бөөстөрүнө институттун спорт башкылары, ССРЭ-ниң спорт мастери О. Ондар, А. Даясов, мастери калдырат Э. Ефремов олар улап ичкөөтпей салып турар.

Спортчу секцияларга кир-жин турган студенттер боттарынын эртемниг, инти-гел хөгжүдүгенин талазы-биле билиг, мергежилден ая-гыда, шынар спортчу белек-көөрди ап турар. Институт дооскан хой-хөй башкылар райондарын, школаларын спортчу амыдыралына идеп-кейлиг киргеш, спорт хөгжү-дүгени боттарынын садарын чедирин турар.

В. БАКЫКОВ, күш-кууруу башкымы.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАЙ 31-ДЕ

МОСКВАДАН
13.30—Дамчиновтар програм-масы. 13.35 — Оңдүгү теле-дегургут. Школаларга. «Костер» — 14.05—Мелээр. 14.15 — «Делегейин улустарын уран чогаалдары». 14.45 — «Продүжүгү бедик шынар дээш». Бүгү-өйлел репортажы. 15.15—«Амык үннер. Амык ираажыларын Бүгү-өйлел телеконурууу. 16.25—«Мурунку чылдарын кинолары». «Шүтүкү болган хаан». Уран-чечен фильм. 17.50—18.00 — Чансар. 18.00—«Уез. Информастыг программа».

КЫЗЫЛДА
18.45 — Телемезгелер. 18.55 — «Талаалыг белек». Кыска фильм. 19.05 — Телемезгелер. 19.20 — Урургалар. Мультфильм. 19.35—«Нитилел амыдыралынын экраны». Дамчиновтар. 20.05—Чарла-дар, реклама.

МОСКВАДАН
20.10 — «Чонук кандидаттары». Бүгү-өйлел репор-тажы. 20.55—Өңдүгү теледегургут. «Ырыш шили алыңдар». Чехословакия эстрадалык арти-стеринин концерт. 21.45 — «Документалыг экран». Дамчиновтарын шүтүкү Р. Роже-дестельский чоругу. 23.00—«Тех. Информастыг програм-ма. 23.30—01.15—Өңдүгү теледегургут. Футболга ССРЭ-нин чемпионнары. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Киев).

Редактор В. С. ШАРОВИИ.

Кино

МАЙ 31-ДЕ

«НАЙРАЛ»: Италиянын Россияга адалтыг ужурадалары. 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарла. «КАА-ХЕМ». Киноманын 10.00. «Демей арлер» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарла. «ВОСТОК»: «Оаум чок Ка-ней» 15.00. «Бо сонгалар на-мыс» 16.30, 18.20, 20.10 шактарла. «ПИОНЕР»: «Уагт трам-паны» 9.00, 10.40, 12.20, 17.05, «Кызылдар» 16.05. «Мен кызыл-гаар шериңде мен» 14.00, 18.40, 21.00 шактарла. ЧАҢГЫ КИНОТЕАТР: «Пар-иштин чажытары» 16.30, 18.20, 20.10 шактарла. «ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУ-РА БАЖЫНЫ: «Уагт селгүү-төшкүн» (1-2 сериялары) 17.30, 20.00 шактарла.

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕСИ

Кызыл, Шетникин-Бравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторун 24-63, редакторун оралакчыларыны 35-24, пропаганда кидизинин 23-54, харысалагы секретарины 23-35, парийла амыдыра кидизинин 37-13, култура кидизинин 23-54, сөзө ажил-агы кидизинин 21-47, улустор кидизинин 22-64, чага кидизинин 41-27, информация база совет тургузуу кидизинин 20-60, бухгалтерияны 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефонче толгар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР

Тираж 16056 ЧАҢГЫ № 681